

Kes satub Eestis ▸ väärkohtlemise ohvriks?

November, 2019

Brit Tammiste

#tervespordieest

"Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring" (2015) / Lasteuuring 2015

"Laste hälbiva käitumise uuring" (2014) / ISRD3

Väärkohtlemise näited Eestist, sh spordivaldkonnast (E-toimik)

Seksuaalne väärkohtlemine

Lapse seksuaalse väärkohtlemisena mõistetakse lapse kaasamist igasugusesse seksuaalsesse tegevusse, millega ta ei ole nõus või mille sisust ta ei saa aru ning mille võib toime panna täiskasvanu või teine laps, kes on vanuse või arengutaseme poolest vastutus-, usaldus- või võimusuhetes kannatanuga.

Füüsiline väärkohtlemine

on tahtlik füüsiline jõu kasutamine, mis võib põhjustada lapsele kergemaid, raskemaid või eluohtlikke füüsilisi ja psühholoogilisi kahjustusi.

Vaimse väärkohtlemisega tekitatakse pingeseisund, mis võib põhjustada lapse emotsionaalsele arengule raskeid või pöördumatuid kahjustusi.

Lapse väärkohtlemine on lapse füüsilist ja psüühilist heaolu alandav käitumine, mis seab ohtu tema eakohase arengu ja tervisliku seisundi.

Metoodika

- Küsitleti 16–18 aastaseid lapsi ja noori.
- Valim 2160, üldhariduskoolid & kutsekoolid.
100 klassikomplekti 33 koolis.
- 2003. aasta kordusuuring, võrreldavad andmed.

Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring
(Tartu Ülikool, 2015)

Füüsiline ja vaimne vägivald

Tabel 12. Füüsilise ja vaimse vägivaldalla esinemine (% vastavast rühmast, kes koges viimase 12 kuu jooksul)

	Füüsiline vägivald	Vaimne vägivald	Nii füüsiline kui vaimne
Vene keelt rääkiv poiss	17,6	25,9	11,7
Eesti keelt rääkiv poiss	26,6	33,8	15,7
Vene keelt rääkiv tüdruk	25,8	38,3	19,4
Eesti keelt rääkiv tüdruk	17,3	40,7	12,3
Keskmine (kokku)	20,1	39,9	14,7

15% noortest koges mõlemat tüüpi vägivalda ja enim juhtus seda vene keelt kõnelevate tüdrukute seas.

Füüsilise karistamise ning füüsilise väärkohtlemise kogemusega 13-16aastased (% vastavast rühmast, kes koges viimase 12 kuu jooksul)

15% noortest oli saanud vanemate poolt füüsiliselt karistada

- 18% tüdrukutest
- 13% poistest
- 21% vene noortest
- 14% eesti noortest

4% on langenud füüsilise väärkohtlemise ohvriks

- 5,6% tüdrukutest
- 3,1% poistest
- 7,6% vene noortest
- 3,5% eesti noortest

Seksuaalse ahistamise ning vägivalla situatsioonid

Seksuaalne ahistamine

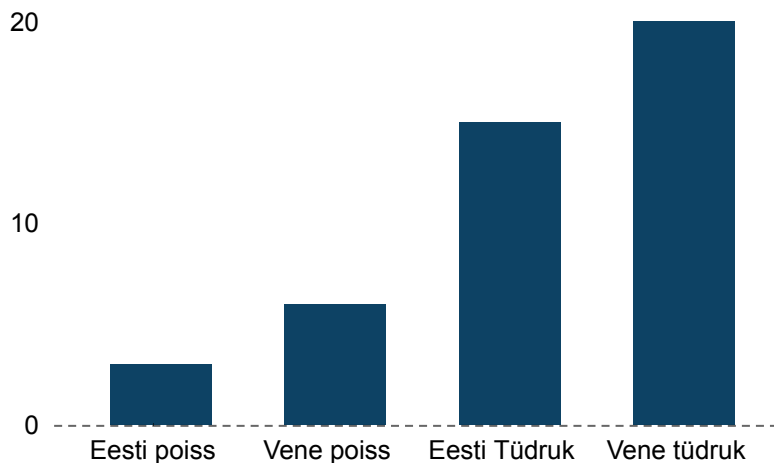
- keegi on näidanud Sulle enda suguelundeid vastu Sinu tahtmist
- keegi on näidanud Sulle ennast alasti vastu Sinu tahtmist
- keegi on sundinud Sind vaatama pornograafilist materjali (pilte, ajakirju, filme jne)
- keegi on sundinud Sind pealt vaatama seksuaalakti või seksuaalseid tegevusi (nt masturbeerimist)
- keegi on käperdanud Sind vastu sinu tahtmist

Seksuaalvägivald

- keegi on sundinud Sind oma suguelundeid näitama või ennast lahti riietama
- keegi on sundinud Sind masturbeerima
- keegi on püüdnud Sind vägistada, kuid see ei õnnestunud
- keegi on sundinud Sind tegema suuseksi
- keegi on sundinud Sind tegema pärakuseksi
- keegi on sundinud Sind olema seksuaalvahekorras

Seksuaalse väärkohtlemise kogemused päriselus

Vähemalt ühte seksuaalvägivalda situatsiooni kogunud vastaja soo ja keele järgi (%)

30%

noortest on kogunud vähemalt ühte seksuaalse ahistamise juhtumit, peamiselt käperdamist (25%) ja alasti eksponeerimist (11%).

10%

on kogunud seksuaalvägivalda

5%

on sunnitud olema seksuaalvahekorras

32%

16–18-aastastest noortest on kogunud oma elu jooksul vähemalt ühte väärkohtlemisena käsitletud tegu

Seksuaalvägivalla kogemine päriselus

Tabel 22. Elu jooksul kogetud seksuaalsevägivalla situatsioonide esinemissagedus (%)

	On juhtunud 1 x	On juhtunud 2+ x	N=100%
SUGUELUNDITE NÄITAMINE	2,4	1,7	1982
SUNDINUD MASTURBEERIMA	1,2	0,7	1982
PÜÜDNUD VÄGISTADA	3,2	0,9	1981
SUUSEKSILE SUNDIMINE	2,2	1,5	1982
SEKSUAALVAHEKORD	3,0	1,9	1983

Iga kümnes noor on kogenud vähemalt ühte seksuaalvägivallana defineeritud situatsiooni oma elu jooksul. Poistega võrreldes on tüdrukute seas umbes neli korda enam vähemalt ühte seksuaalvägivalla juhtumit kogenud

vastajaid.

Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring,
(Tartu Ülikool, 2015)

Kõige ebameeldivam seksuaalvägivalla kogemus

- Ebameeldivaim seksuaalvägivalla juhtum toimus enamasti siis, kui vastaja oli 15–16-aastane.
- Iga kuues ohver oli juhtumi ajal noorem kui 14.
- Toimepanija oli peamiselt meessoost 16–17-aastane või alles täiskasvanuks saanud tuttav või praegune/endine poiss-sõber.
- Lapseealise seksuaalse ahistamise ajal oli ohver peamiselt 12–13aastane.
- Toimepanija oli reeglina täiskasvanud võõras mees, harvem tuttav või peresõber.
- Enamasti tunnevad ohver ja toimepanija üksteist (umbes 72% juhtudel).
- Seksuaalvägivalda kogenud vastajate hinnangul toimepanija enamasti veenis neid (45%) osa võtma mittesoovitud seksuaalses tegevuses või hoidis füüsiliselt kinni (41%).
- Sagedamini toimub seksuaalvägivald väärkohtleja (36%) või ohvri (21%) kodus.

Kõige ebameeldivam seksuaalvägivalla kogemus

- Veidi enam kui pooled väärkohtlemise ohvrid räägivad juhtunust kellelegi. Politseisse on teatatud aga väga üksikutes juhtumitest.

Isikud, kellele räägiti kõige ebameeldivamast seksuaalvägivalla juhtumist:

- 87% - omaealisele sõbrale
 - 14% - oma emale/kasuemale
 - 11% - täiskasvanud sugulasele/sõbrale
 - 10% - oma õele/vennale
 - 5% - nõustajale, psühholoogile väljaspool kooli
-
- Võrreldes seksuaalvägivallaga on ahistamine olukord, mida paljud seda kogenud noored ei pea piisavalt tõsiseks ja oluliseks, et toimunust kellelegi kõneleda.
 - Häbitunne ja soov vanemaid mitte kurvastada olid sagedasemad põhjuseks, miks ahistamisest ja vägivallast ei räägitud.
 - Mitmed ohvrid aga ei teadnud, kellele juhtunust võiks rääkida.

Kui Sul on isiklik probleem või Sa tunned ennast õnnetu ja üksildasena, siis kellega Sa räägid või kellelt abi palud?

- Väärkohtlemist mitte kogenud noored küsivad abi eelkõige emalt (67%), seejärel sõbralt või sõbrannalt (51–52%).
- Väärkohtlemise ohvrid eelistaksid kõige enam rääkida sõbrannaga. Sõpra mainis iga teine kannatanu. Bioloogilisi vanemaid märkisid ohvrid vähem kui väärkohtlemist mitte kogenud vastajad.
- Psühholoogi, arsti, sotsiaaltöötaja ning õpetajaga vestleksid vähesed (3–7% vastajatest).
- Lasteabitelefoni mainisid üksikud noored.
- Teise isikuna, kellelt abi küsitakse, nimetati vanaema või vanaisa (51 vastajat), tädi, **treenerit**, võõrast, noorsootöötajat, teist sarnases olukorras olevat isikut, internetituttavat.
- Mõned noored märkisid, et otsivad abi jumalalt, lemmikloomadega tegelemisest, muusika kuulamisest, maagiast, metsas kõndimisest, **spordi harrastamisest**, arvutis olemisest või püüavad ise kuidagi hakkama saada.
- 6% noortest sõltumata väärkohtlemise kogemisest ütles, et **neil ei ole ühtegi sellist isikut**, kelle käest nad võiksid isikliku probleemi korral abi küsida.

Tagajärjed

- Seksuaalsel väärkohtlemisel võib olla tõsine mõju noore emotsionaalsele heaolule.
- Väärkohtlemist kogenud noored tundsid end väärkohtlemist mittekoogenutega võrreldes enam õnnetult, masendunult, tõrjutult ja pinges.
- Neil esines rohkem unehäireid, nad muretsesid enam ning tundsid tuleviku suhtes abitust. Umbes kolmandik väärkohtlemist kogenud noortest oli mõelnud, et ei taha enam elada.
- Suur osa väärkohtlemise ohvritest on tundnud abitust tuleviku suhtes, tõrjutust, pidanud kõike võitluseks ja/või kogenud unehäireid.
- **35%** väärkohtlemist kogenutest on tundnud suuremal või vähemal määral eluisu kadu. Väärkohtlemist mittekoogenute hulgas oli selliseid aga **17%**.

Riskitegurid – kes võib sattuda väärkohtlemise ohvriks?

- Seksuaalsed väärkohtlemist kogevad rohkem noored, kelle vastu on varem kodus kasutatud väimset ja/või füüsilist vägivalda ning kelle vanemate suhted on vägivaldsed.
- Samuti suurendab väärkohtlemise kogemise tõenäosust vanemate vähenenud osavõtlikkus lapse käekäigust (st hoolitsemine, toetamine, soovide ja vajaduste mõistmine ning murede kuulamine).
- Vägivalla kogemine ühes keskkonnas suurendab inimese haavatavust ka teises keskkonnas, mistõttu võib ta kergemini langeda vägivalla ohvriks. Haavatavust, ebakindlust, mõjutatavust ja ärakasutamise riski suurendab veel napp toetus ja hoolivus vanemate poolt, mis tõukab noort inimest otsima tähelepanu ja lähedust väljastpoolt kodu.

Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring
(Tartu Ülikool 2015)

Sport & treenerid uuringu kontekstis

Treener kui inimene, kellelt abi küsida.

Uuringus paluti nimetada isikuid, kelle poole noored pöördusid abi saamiseks, kui nad on tundnud end õnnetu ja üksildasena või neil on olnud isiklik probleem. Isikuna, kellelt abi küsida, nimetati ka treenerit. Mõned noored mainisid, et otsivad abi spordi harrastamisest.

Spordivõistlus kui koht/sündmus, mille ajal seksuaalvägivalda toime panna.

- Vägivaldselt käitunud noorte vastuse järgi leidis vägivald kahel juhul aset tennis.
- Vägivalla ohvriks langenute vastustes nimetati toimumiskohana ka spordivõistlust.

Spordiga seotud väärkohtlemise näited. Registreeritud kuriteod.

2012-2018

Füüsiline väärkohtlemine

- Naisterahvas teatas, et spordikeskuses korvpalli treener haaras tema poja (14-aastane) kaela ja vasaku käe piirkonda ning tõukas last, oma tegevusega tekitas kannatanule füüsilist valu ja kehavigastusi;
- Meesterahvas avaldas, et jäähallis lõi treener hokikepiga tema alaealisele pojale vastu pead, tekitades talle füüsilist valu;
- Naisterahvas teatas, (mees)treener oli 2010. a sündinud poisile hüppenöoriga vastu jalgu löönud, millega tekitas poisile füüsilist valu.
- Meesterahvas lõi koolis toimunud 4. klassi poiste kehalise kasvatuse tunnis, kui õpilased pidid seisma rivis paigal, rivis käega nina pühkivat poissi ühe korra rusikaga kõhupiirkonda, põhjustades oma tegevusega kannatanule füüsilist valu.
- Teataja poeg tuli koos trennikaaslasega trennist, kui teise poisi isa lõi teataja poega rindkeresse, laps jooksis ära, hetkel kaebab valu rindkere piirkonnas. Kõik juhtus ... klubi juures. Teatajal on treeneri kontaktid olemas. Teataja ja tema laps ei saanud aru miks mees ründas.

Spordiga seotud väärkohtlemise näited. Registreeritud kuriteod.

2012-2018

Seksuaalne väärkohtlemine

- Kooli sotsiaalpedagoog teatas, et nende kooli 13-aastasele õpilasele pakkus treener 50 € seksuaalteenuste eest, olles tüdruku kutsunud eelnevalt oma koju;
- Treenerit kahtlustati selles, et 10 kuu vältel ujumistrennis kasutades ära trennis käiva 9-aastase tüdruku seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, korduvalt katsus seksuaalse erutuse eesmärgil tüdruku keha rindadest ja tuharatest;
- Avaldaja teatas, et tema jalgpallitreener, kes annab talle eratreeninguid, kutsus avaldaja endale koju. Seal olles tegi treener avaldajale massaaži, mille käigus mees katsus avaldaja intiimseid kehaosi.;
- Turvafirma soovis spordihoones tuvastada isikut. Treeneri väitel oli isik ahistanud 13-14 aastasi tütarlapsi. Isik toimetatud valveuurija juurde. Samas oli isik söimanud turvatöötajat ebatsensuursete sõnadega.

Väärkohtlemine spordis. Meediakajastus

"Seksuaalne ahistamine spordis. Treener vägistas alaealise õpilase, põgenes Prantsusmaale ja suri"

Laura Mallene. 15.11.2018. Eesti Päevaleht.

- Ratsutamine. Treener.

"Väikseid poisse duši all pesnud karatetreener sai kaheaastase töötamise keelu"

Liis Velsker. 16.11.2017. Postimees.

- Karate. Treener.

Last tuleb kaitsta igasuguse vaimse ja füüsilise vägivalla, ülekohtu, hooletusse jätmise, hooletu või julma kohtlemise või ärakasutamise ning seksuaalse või muu kuritarvitamise eest. Lapsel on õigus perekonna, ühiskonna, kohaliku omavalitsuse ja riigi erilisele kaitsele ning abile.

Artikkel 19, Lapse õiguste konventsioon